

Vai trò giáo dục đạo đức qua một số bài hát cho lứa tuổi mẫu giáo ở trường mầm non

Phạm Thị Thu Hiền*, Nguyễn Thị Ánh Tuyết**

*ThS. Trường Đại học Hoa Lư,

** ThS. Trường Đại Học Hải Dương

Received: 28/4/2023; Accepted: 30/4/2023; Published: 5/5/2023

Abstract: The article analyzes the importance of songs for preschool children's recognition. Thereby, we can see the role and effectiveness of music education through songs in preschool, meeting the innovation requirements of music education and teaching in preschool today.

Keyword: Moral education, songs, kindergarten age.

1. Đặt vấn đề

Hiện nay, giáo dục âm nhạc đã thực sự trở thành một nội dung quan trọng của chương trình chăm sóc trẻ thơ. Trước đây ở các lớp mẫu giáo, chương trình còn đơn giản sơ sài. Năm 1978 Vụ Giáo dục mầm non - Bộ GD & ĐT đã chính thức biên soạn chương trình "Giáo dục âm nhạc cho trẻ mầm non" với bốn dạng hoạt động: Nghe nhạc - Ca hát - Vận động theo nhạc - Trò chơi âm nhạc. Tuy nhiên do giáo viên (GV) còn hạn chế về khả năng âm nhạc (AN) nên việc thực hiện các hoạt động AN ở trường mầm non chưa đạt hiệu quả cao. Năm 1978 Vụ Giáo dục mầm non đã sưu tầm, tuyển chọn được nhiều bài hát mẫu giáo với nội dung phong phú, phù hợp với nhận thức của trẻ, có tính nghệ thuật và có ý nghĩa giáo dục tốt, đáp ứng được yêu cầu của trẻ và được trẻ rất yêu thích. Các tuyển tập bài hát như: "Tập bài hát mẫu giáo", "Chúng cháu ca hát", "Trẻ thơ hát", và mới đây nhất là tuyển tập "Trẻ mầm non ca hát". Ngoài những bài hát dành cho trẻ còn có những bài hát cô hát cho trẻ nghe với những làn điệu dân ca mượt mà, tha thiết; bài hát ru nhẹ nhàng tình cảm, những điệu lý khác nhau của các dân tộc Việt Nam phong phú về âm điệu, tiết tấu, phong tục tập quán sẽ cho trẻ hiểu biết về bản sắc âm nhạc dân tộc Việt Nam, tạo cho trẻ những cảm xúc và ấn tượng thật đẹp, giúp trẻ nhận biết về quê hương đất nước, biết yêu và bảo vệ thiên nhiên, tình yêu thương nhân loại, lòng tự hào về văn hoá dân tộc... từ đó gợi mở cho trẻ về cách ứng xử, hay nói cách khác là giáo dục nhân cách cho các cháu.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Tầm quan trọng của Âm nhạc đối với trẻ mầm non

AN gắn bó với trẻ thơ ngay từ khi sinh ra, đó là những lời ru êm dịu tha thiết của bà của mẹ. Những

lời ru có hương bưởi dịu dàng, có hương lúa nồng nàn, có lũy tre xanh mát, có con cò lặn lội bờ sông... đưa trẻ vào giấc ngủ ngon lành. Những lời ru ngọt ngào, những bài hát vui tươi ngộ nghĩnh, những điệu múa, trò chơi sinh động đã mở ra cho trẻ một thế giới âm thanh tràn đầy thú vị, một nguồn sữa nuôi dưỡng và làm giàu cảm xúc trong tâm hồn trẻ. Việc giúp trẻ ngay từ thuở ấu thơ được tận hưởng một cách đúng đắn cái hay, cái đẹp chứa đựng trong những âm thanh nhịp điệu, thoả mãn nhu cầu khát vọng vui chơi và thể hiện chính bản thân mình, từ đó trẻ làm quen với cách biểu hiện cái hay, cái đẹp của AN, hình thành nên cơ sở ban đầu của những cảm xúc, thị hiếu AN thẩm mỹ lành mạnh. AN sẽ giúp trẻ hướng tới cái đẹp, cái thiện, những cảm xúc chân thực. Đó chính là cơ sở để hình thành một nhân cách hài hoà trong sáng cho trẻ. Với những giai điệu trầm bổng, sự phong phú của các âm hình tiết tấu màu sắc âm thanh, phong cách đa dạng của các thể loại AN đưa trẻ vào thế giới của cái đẹp một cách hấp dẫn và thú vị. AN là một phương tiện hiệu quả nhất để góp phần phát triển năng lực thẩm mỹ, trí tuệ, thể chất và đặc biệt là đạo đức, tạo cơ sở hình thành nhân cách và phát triển toàn diện cho trẻ.

2.2. Vai trò của của bài hát đối với sự nhận biết của trẻ mẫu giáo

Trẻ em trong quá trình phát triển của mình rất cần sự quan tâm, chăm sóc của người lớn. Đó là nhu cầu được gắn bó yêu thương, nhu cầu được tiếp nhận những ấn tượng từ thế giới bên ngoài, nhu cầu được vui chơi, được hoạt động, tìm kiếm, nhu cầu được tự khẳng định mình. Có thể nói nghệ thuật AN rất hấp dẫn trẻ, âm nhạc có sức lôi cuốn mạnh mẽ làm cho trẻ sống lành mạnh, trong sáng, vị tha. AN là nguồn sữa nuôi dưỡng tinh thần. Các nhạc sĩ sáng tác đều

rất quan tâm, làm sao để có những ca khúc hay, phù hợp và đáp ứng được nhu cầu về mọi mặt của trẻ. Các bài hát đó tạo cho trẻ sự say mê, kích thích hoạt động sáng tạo, trí tưởng tượng, hồn nhiên, phong phú và bồi dưỡng khả năng thẩm mỹ, có ý nghĩa giáo dục đạo đức đối với trẻ mẫu giáo. Trong những bài hát, các nhạc sĩ đã đề cập tới rất nhiều đề tài với nhiều nội dung khác nhau. Qua đó giúp trẻ có thể nhận biết về quê hương đất nước, nhận biết về thiên nhiên tươi đẹp, nhận biết về tình yêu thương nhân loại. Những giai điệu và lời ca trong sáng, gần gũi, giản dị, ngộ nghĩnh sẽ khó quên đối với trẻ MN.

2.2.1. Nhận biết về thiên nhiên

Con người sống không thể tách rời với thiên nhiên, thiên nhiên không ngừng cung cấp cho con người sinh khí mà còn mang lại cuộc sống tinh thần con người thêm phong phú. Dòng sông, con suối, rừng cây, thác nước, tiếng chim... tất cả những hình ảnh sống động của thiên nhiên không những gây nguồn cảm hứng cho người lớn mà còn có sức lôi cuốn mạnh mẽ đối với trẻ thơ. Càng nhìn nhiều màu sắc, nghe nhiều âm thanh từ cuộc sống bao nhiêu thì cảm xúc và tri giác của trẻ càng nhạy bén, tinh tế bấy nhiêu. Nhờ đó mà phạm vi xúc cảm biểu hiện sự phát triển về tinh thần của trẻ được mở rộng. Thiên nhiên được các nhạc sĩ miêu tả qua lời ca kết hợp với nét giai điệu lúc du dương, lúc vui tươi, nhí nhảnh làm trẻ thơ rất say mê. Các nhạc sĩ rất tài tình khi đưa những hình ảnh của thiên nhiên vào trong các ca khúc mẫu giáo, khi thì là hình ảnh mùa xuân đến với muôn hoa đua nở, trẻ thơ tung tăng nô đùa với đàn bướm xinh xinh trong bài hát “Mùa xuân đến rồi” của tác giả Phạm Thị Sửu hay bài “Cùng múa hát mừng xuân” của tác giả Hoàng Hà. Cảnh những chiếc lá non đung đưa theo gió vẫy gọi các em nhỏ nhanh chân tới trường MN qua bài “Lá xanh” của nhạc sĩ Thái Cơ. Giáo dục trẻ bảo vệ và yêu thiên nhiên tươi đẹp qua bài “Em yêu cây xanh” của tác giả Hoàng Văn Yến đã làm cho trẻ rất thích thú và gần gũi với thiên nhiên, giáo dục cho trẻ biết thế nào là trồng cây, ý thức chăm sóc cây. Thiên nhiên trong các bài hát của trẻ mẫu giáo không chỉ có nắng vàng, gió mưa, hoa nở, rừng cây xanh. Thiên nhiên còn là tiếng gà gáy sáng gọi các bạn nhỏ dậy tập thể dục trong bài “gà gáy vang dậy bạn ơi” của nhạc sĩ Văn Dung. Thật sống động biết bao qua bài hát “Con chuồn chuồn” với tiết tấu vui, sôi động, nhạc sĩ Vũ Đình Lê đã tả thiên nhiên với hình ảnh con chuồn chuồn bay nhẹ nhàng trong nắng sớm trông giống như những chiếc tàu bay mà trẻ vô cùng thích thú và muốn khám phá.

Trẻ còn được hát những bài hát quen thuộc về những con vật nuôi trong gia đình trong bài hát “Ai cũng yêu chú mèo” của tác giả Kim Hữu, “Gà trống, mèo con và cún con” của tác giả Thế Vinh làm trẻ thêm yêu quý, biết chăm sóc những con vật rất gần gũi ở quanh mình và có ích đối với con người.

Có thể nói thiên nhiên là đề tài rộng lớn, vô tận của các nhạc sĩ sáng tác dành cho lứa tuổi mẫu giáo. Các ca khúc ca ngợi thiên nhiên của các nhạc sĩ đã thành công là đưa hình ảnh thiên nhiên trong bài hát rất đời quen thuộc với trẻ. Trẻ có thể nhìn thấy, sờ thấy được nhưng khi miêu tả trong bài hát, được nghe, được thể hiện bài hát thì lời ca hoà quyện với giai điệu khi thì nhịp nhàng uyển chuyển, lúc hồn nhiên nhí nhảnh làm cho trẻ đi từ sự ngạc nhiên này đến sự ngạc nhiên khác. Từ việc làm cho trẻ thơ cảm nhận vẻ đẹp của thiên nhiên trong bài hát, các nhạc sĩ lại lồng vào trong đó những lời nhắn nhủ, sự giáo dục nhẹ nhàng phải biết quý trọng và bảo vệ thiên nhiên. Đó chính là giá trị giáo dục đạo đức mà AN mang đến cho trẻ.

2.2.2. Nhận biết về quê hương đất nước

Quê hương đất nước mà các nhạc sĩ miêu tả trong các bài hát đơn giản chỉ là mái nhà, ngôi trường xinh xắn, con đường làng hay thành phố nơi trẻ đang sống tuy đơn giản nhưng hiệu quả giáo dục rất cao. Trẻ có thể hình dung được Thủ đô Hà Nội yêu quý, với bờ hồ, tháp chùa xinh cổ kính, có sông Hồng bốn mùa tươi thắm, đặc biệt có lăng Bác Hồ, qua bài hát “Yêu Hà Nội” của nhạc sĩ Bảo Trọng. Trẻ cũng hình dung ra được vùng đất Tây Nguyên xa xôi với tiếng đàn T’rưng đặc trưng với nét giai điệu mang màu sắc Tây Nguyên qua bài hát “Múa với bạn Tây Nguyên” của nhạc sĩ Phạm Tuyên, hay bài “Em nhớ Tây Nguyên” nhạc và lời Văn Tấn - Trần Quang Huy. Thông qua lời ca trẻ cảm nhận được tiếng đàn T’rưng giữa rừng già, tiếng bò kêu ngoài làng, tiếng suối róc rách nghe rộn ràng. Hay GV hát cho trẻ nghe bài “Hạt gạo làng ta” sáng tác Trần Đăng Khoa, với hình ảnh quê hương thanh bình, có sông kính thầy, có hương sen thơm trong hồ nước đầy. Bên cạnh đó GV mầm non có thể hát cho trẻ nghe, giúp trẻ nhận biết về quê hương đất nước mình qua các bài hát dân ca ở các vùng miền trên đất nước như bài “Chim sáo” dân ca Khơme Nam Bộ, bài “Mưa rơi” dân ca Xá, bài “Trồng com” dân ca quan họ Bắc Ninh, bài “Gà gáy le te” dân ca Cống Khao - Thanh Hoá, bài “Hò ba lý” dân ca Quảng Nam thể hiện nhịp điệu lao động rần rỏi, sinh động. Kết hợp với hát, cô giáo làm động tác mô phỏng chèo thuyền, chèo tre, đầu chít khăn búa

riều, áo thắt lưng, quần túm ống là hình ảnh của người dân lao động miền Trung sẽ rất hấp dẫn trẻ bởi sự tiếp cận đồng bộ. Việc làm quen với làn điệu dân ca các vùng miền sẽ dần làm cho trẻ thêm yêu, thêm quý quê hương đất nước mình.

2.2.3. Nhận biết về tình yêu nhân loại

Trẻ ngay từ khi sinh ra, lớn lên trong vòng tay của ông bà, cha mẹ, thầy cô, những mối quan hệ ấy không thể thiếu đối với một đứa trẻ. Việc giáo dục đạo đức, tình yêu thương con người thông qua các bài hát là một trong những mục tiêu của việc “Giáo dục âm nhạc trong trường mầm non”. Tình yêu nhân loại đơn giản có thể chỉ là tình cảm đối với mẹ, cô giáo, chú bộ đội...nhưng đã để lại ấn tượng sâu sắc trong lòng trẻ thơ những tình cảm đầm ấm, trù mển, yêu thương của con người đối với nhau. Với những ca khúc mẫu giáo có nội dung ca ngợi tình yêu thương nhân loại được các nhạc sĩ đề cập đến rất nhiều như trong bài “Cô và mẹ” của nhạc sĩ Phạm Tuyên, bài “Ông cháu” của nhạc sĩ Phong Nhã, miêu tả tình cảm chân thực, thơ ngây, trong sáng và hết mực yêu thương giữa ông và cháu của mình chứa chan tình cảm.

Hình ảnh chú bộ đội với những nét giai điệu khoẻ mạnh, gây ấn tượng. Các nhạc sĩ đã miêu tả được hình ảnh của chú bộ đội với tư thế rắn rỏi, hiên ngang, luôn cầm chắc tay súng canh giữ cho đất nước hoà bình, cho các cháu được vui chơi dưới mái trường thân yêu. Được thể hiện qua một số bài hát “Chú bộ đội” của tác giả Hoàng Hà, bài “Cháu thương chú bộ đội” sáng tác Hoàng Văn Yến. Trong các bài hát ca ngợi lãnh tụ, bài hát “Nhớ ơn Bác” của nhạc sĩ Phan Huỳnh Điểu, bài “Em mơ gặp Bác Hồ” sáng tác Xuân Giao...đã để lại trong trẻ lòng kính yêu, tình yêu thương đối với Bác. Đặc biệt trẻ thực sự xúc động khi được nghe bài hát “Ai yêu Bác Hồ Chí Minh hơn thiếu niên nhi đồng” của nhạc sĩ Phong Nhã với lời ca giản dị tả hình ảnh Bác Hồ với đôi mắt sáng như sao, chòm râu bạc, nước da nâu vì sương gió nhưng vẫn “thề cương quyết trả thù nhà” đã để lại ấn tượng mạnh mẽ về hình ảnh Người lãnh tụ của dân tộc Việt Nam.

Tình cảm của trẻ thơ đối với cô giáo cũng được nhắc nhiều trong các bài hát. Cô giáo MN là người chăm sóc cho trẻ từ miếng cơm đến giấc ngủ, nên xa cô trẻ rất nhớ, với trẻ cô giáo như người mẹ thứ hai luôn được trẻ dành cho những tình cảm trù mển và được các nhạc sĩ nhắc đến trong các bài hát “Cô giáo miền xuôi” của nhạc sĩ Mộng Lân, bài “Bông hoa mừng cô” sáng tác Trần Thị Duyên,...ngoài tình cảm

với cô giáo, tình cảm đối với bạn bè cũng được nhắc đến trong các bài hát, nó có tác dụng rất lớn qua việc giáo dục tình đoàn kết, thương yêu giúp đỡ nhau. Lời ca mượt mà cùng với giai điệu của bài hát đã thực sự gây xúc động mạnh mẽ cho trẻ, đó là tình cảm lưu luyến với bạn bè, với mái trường thông qua bài hát “Năm tay thân thiết”, bài hát “Cháu vẫn nhớ trường mầm non” của nhạc sĩ Hoàng Lân, bài hát “Tạm biệt búp bê” của Hoàng Thông. Có lẽ những tình cảm yêu thương, những ấn tượng đẹp đẽ với cô giáo, với bạn bè, với mái trường MN thân yêu nơi trẻ gắn bó thời thơ ấu sẽ còn mãi in đậm trong ký ức trẻ thơ.

3. Kết luận

Tóm lại, những bài hát được sử dụng cho lứa tuổi mẫu giáo của các nhạc sĩ đã đề cập tới mọi khía cạnh tình cảm của trẻ thơ. Sự thành công trong các bài hát không chỉ ở sự phong phú về nội dung, hình thức mà còn là sự giản dị, mộc mạc, dễ nhớ, dễ thương trong lời ca nhưng lại chứa chan tình cảm, phù hợp với tâm lý và khả năng nhận thức của trẻ. Thông qua các bài hát, các nhạc sĩ không những giúp trẻ thấy được cái hay, cái đẹp của thế giới tự nhiên, của các mối quan hệ quanh mình mà còn giúp trẻ yêu quý, biết bảo vệ và giữ gìn. Đó là những bài học giáo dục đạo đức hết sức nhẹ nhàng nhưng vô cùng hiệu quả mà không phương tiện nào sánh kịp.

Tài liệu tham khảo

1. Phạm Thị Hoà (2008), *Phương pháp giáo dục Âm nhạc*, NXBĐHSP. Hà Nội
2. Lý Trọng Hưng (2005), *Phương pháp giáo dục Âm nhạc ở trường mẫu giáo*, NXBĐHSP. Hà Nội
3. Trần Hữu Du (1983), *Giáo dục Âm nhạc trong trường mẫu giáo*, NXBGD. Hà Nội
4. Hoàng Văn Yến (1999), *Nghệ thuật âm nhạc đối với trẻ mầm non*, NXBGD. Hà Nội
5. TS. Trần Nguyễn Nguyên Hân (2021), “Ứng dụng STEAM vào tổ chức hoạt động khám phá khoa học cho trẻ mầm non”, *Ki yếu hội thảo khoa học quốc tế*, 12/2021, tr 97-108. Hà Nội
6. Đặng Út Phương, Đinh Lan Anh, Nguyễn Thị Mai Thương và Lê Thu Trang (2022) “Tiếp cận quy trình 6E, EDP trong tổ chức hoạt động giáo dục STEAM cho trẻ 5 - 6 tuổi tại trường mầm non”, *Tạp chí khoa học Trường Đại học Sư phạm Hà Nội*, ISSN 2354 - 1075, Volume 67, Issue 4A, 2022, tr 43 - 51. Hà Nội
7. C. F. Quigley and D. Herro (2016), “Finding the Joy in the Unknown”: Implementation of STEAM Teaching Practices in Middle School Science and Math Classrooms”, *J. Sci. Educ. Technol*